

International Observation Mission to Kosovo Municipal Elections 2009	
Misioni Ndërkombëtar i Vëzhgimit në Kosovë për Zgjedhjet komunale 2009	Međunarodna posmatračka misija - Lokalni izbori na Kosovu 2009

Izveštaj o preliminarnim nalazima i zaključcima

Prvi izbori održani u Republici Kosovo bili su održani u mirnoj i organizovanoj atmosferi i obeleženi su ponekim prekršajima procedura

Pristina, 16, november, 2009

Evropska mreža organizacija posmatrača izbora (ENEMO) je grupa od 18 vodećih civilnih organizacija iz 17 zemalja istočne i centralne Evrope i centralne Azije. Organizacije članica ENEMO posmatrale su više od 140 nacionalnih izbora i obučili više od 190,000 posmatrača. ENEMO želi da podrži interese međunarodne zajednice u interesu i promovisanju demokratije u njenoj oblasti rada, da procenjuje izborne procese i političko okruženje, i da pruži tačne i nepristrasne posmatračke izveštaje. Međunarodne misije ENEMO procenjuju izborni proces koristeći međunarodne standarde demokratskih izbora i standarde u procenjivanju zakonodavstva i ustava države.

Po pozivu predsednika republike Kosovo prof. dr Fatmira Sejdiua da posmatra opštinske izbore 2009, 12 oktobra, 2009 Glavni tim ENEMO je stigao i pripremio za rad 12 dugoročnih posmatrača u 6 timova pokrivajući celu teritoriju Kosova da posmatra predizbornu kampanju i aktivnosti izborne administracije pre 15 novembra. Na dan izbora, ENEMO je rasporedio 106 posmatrača u 503 izborne jedinice, u sve opštine na Kosovu gde su održani izbori.

Za ovu posmatračku misiju ENEMO posmatrači dolaze iz 16 organizacija članica ENEMO i dodatnih drugih 8 različitih država iz Evrope i Evroazije.

Preliminarni posmatrački izveštaj ENEMO je osnovan na posmatranjima dugoročnih i kratkoročnih nalaza posmatrača u pogledu međunarodnih standard i nacionalnih zakona o izborima. Misija naglašava da ovaj preliminarni izveštaj nije krajnja procena celokupnog izbornog procesa. ENEMO će odložiti svoj završni izveštaj dok se ne završi celokupni izborni proces koji uključuje brojanje glasova, objavljivanje rezultata, mogući drugi krug glasanja i moguće žalbe.

Preliminarni zaključci

- **Centralna izborna komisija nastojala je da stvori potrebne uslove za efikasno i pozitivno vođenje izbornog procesa. Ovaj rad je vođen na transparentan način kako bi se prevazišle prepreke i izazovi sa kojima se suočavaju prvi izbori posle nezavisnosti.**
  - **Opštinski i izbori za gradonačelnike 2009 u republici Kosovo ispunili su mnoge međunarodne standard, međutim, složena politička situacija rezultirala je u nemogućnosti jednog dela biračkog tela da glasa u određenim oblastima.**
  - **Kampanja je bila održana na miran i dinamičan način sa izolovanim slučajevima prekršaja u poslednjoj nedelji. Neosnovane optužbe da će doći do sistematske prevare je dalje uticala na atmosferu izbornog procesa.**
  - **Uprkos naporima CIK-a da poboljša birački spisak, neslaganja u Civilnom registru ostala su prepreka da se dođe do kvalitetnog spiska, ostavljajući time otvorena vrata za špekulacije o manipulaciji na dan izbora.**
  - **Kasni početak institucije važne za izborni proces, Komisija za izborne žalbe i molbe, KIZM, uvela je mogućnost smanjenog poverenja u izborni proces.**
  - **Generalizovana upotreba uslovnog glasanja doprinela je izazovima i troškovima izbornog procesa. Oni su dalje pojačani glasovima iz inostranstva što je neobičan koncept za opštinske i izbore za gradonačelnika.**
-

Pozadina

1998 na Kosovu je buknuo nasilan sukob. Plašeći se povratka brutalnih ratova na Balkanu tokom devedesetih, Severnoatlanski savez (NATO) je intervenisao 1999. Srbi su bežali od Albanaca koji su se vraćali i našli utočište na teritoriji Srbije in a severu Kosova. NATO je obezbeđivao kordone oko etničkih zajednica kako bi sprečio dalje širenje nasilja i sukoba.

Mirovni sporazum, donet od strane Saveta bezbednosti UN, potpisan je pod uslovima navedenih u rezoluciji 1244 Saveta bezbednosti, dajući administrativnu vlast misiji Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK). Privremene institucije samouprave (PISU) bile su osnovane pod vlašću UNMIK-a, pružajući ograničenu samoupravu Kosovarima. UNMIK je upravljao Kosovom do objavljivanja nezavisnosti 2008 godine. Dok je tehnički još uvek ojačan rezolucijom 1244, UNMIK više nema nikakvu stvarnu vlast.

2005, Generalni sekretar UN-a Kofi Anan je imenovao Specijalnog izaslanika kako bi pronašao rešenje za kosovski status. Bivši predsednik Finske Marti Ahtisari je proveo nekoliko meseci 2006 godine sastajući se sa akterima i u Srbiji i na Kosovu kako bi zajedno došli do Sveobuhvatnog predloga statusa. U njegovom izveštaju, Ahtisari predlaže uslove za nezavisnost a uključuju jezička, kulturna, socijalna i politička prava manjinskih zajednica, odnosno Kosovskih Srba. Nekoliko pokušaja da se dođe do sporazuma između Beograda i Prištine neuspešno su se završili, i 2008 Priština je objavila nezavisnost, obavezujući se na implementaciju Ahtisarijevog paketa. Ova obaveza je potvrđena od mnogih suverenih država kao uslov za priznavanje Republike Kosovo.

Kosovo je osnovalo tradiciju održavanja izbora još od 2000. Dva opštinska izbora (2000 i 2002) i dva izbora za Skupštinu (2001 i 2004) prethodili su izborima 2007. Svi ovi izbori bili su vođeni i organizovani od strane Međunarodne zajednice. Lokalni, gradonačelnički i opšti izbori održani su 17 novembra, 2007 a bili su organizovani i vođeni od strane međunarodne zajednice.

Trenutni lokalni i izbori za gradonačelnike 2009 su prvi koji su organizovani od strane vlasti Republike Kosovo.

Zakonski okvir

Od proglašenja nezavisnosti 17 febraura, 2008, Kosovo je usvojilo Ustav i nekoliko zakona koji uređuju održavanje izbora.

Ustav prati preporuke i obaveze navedene u Sveobuhvatnom predlogu za status Kosova¹, koji naglašava prava i slobode date manjinskim zajednicama koje žive na Kosovu.

Iako Kosovo nije potpisnik bilo kojeg sporazuma o ljudskim pravima, prema članu 22 u Ustavu ono je obavezno da da prioritet glavnim međunarodnim sporazumima kao što su Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i za izborne standarde ključna Međunarodna povelja o građanskim i političkim pravima.

Glavni zakon koji se odnosi na Zakon o opštim izborima i Zakon o lokalnim izborima Republike Kosovo su osvojeni u junu 2008.

Ostali glavni pravni akti za lokalne izbore 2009 su Zakon o lokalnoj samoupravi i Zakon o administrativnim granicama opštine.

Zakon o opštim izborima ostavlja mnoge važne aspekte izbornog procesa da se opišu i da o njima odluči Centralna izborna komisija kroz usvajanje izbornih pravila. Za lokalne izbore 2009 CIK je izdao četrdeset različitih izbornih pravila.

Ustav, glavni zakoni o izborima i CIK pravila opisuju različite aspekte izbornog procesa dok garantuju osnovna prava i slobode za demokratske izbore u skladu sa međunarodnim standardima. Međutim, postoje problem u postojećem zakonodavstvu i pravila koja se moraju rešavati.

Zakon o opštim izborima daje, u članu 95, glasaču mogućnost da ubaci uslovni glas ukoliko se oni ne mogu naći na biračkom spisku. Uslovno glasanje je rešenje koje se često koristi u okruženjima posle sukoba kako bi se glasačima dala mogućnost da glasaju iako nisu na biračkom spisku gde on/ona tvrdi da može da glasa.

Uslovno glasanje ima mnogo loših strana i nepotrebno produžuju objavljivanje rezultata i uvodi potencijalni rizik za smanjenu pouzdanost u celokupnom procesu. Takođe postoje i dodatni troškovi pošto striktno glasanje i kontrola brojenja moraju da postoje; bezbednost, transportacija, i centri za brojanje na primer.

---

¹ www.unosek.org

Potreba da se nastavi sa generalizovanim i standardizovanim uslovnim glasanjem mora da se razmotri. Procedure slične glasanju sa specijalnim potrebama, na primer, mogu da se primene na preostale specifične slučajeve kao što su interno raseljena lica.

Kao što je u zakonu o opštim izborima opisano CIK ima zadatak da upravlja mnogim aspektima registracije političkih stranaka i finansijskim izveštajima kao i političkom telu i registraciji kandidata. Većina izbornih pravila objašnjena od strane CIK odnose se na politička tela i kandidate. Da bi se postigao dugoročna, stabilna i transparentna procedura odvojeni zakoni u vezi registracije i rada političkih stranaka, entiteta i kandidata moraju se razmotriti.

Tokom poslednjih nedelja pre izbora identifikaciona dokumenta glasača bila su subject velike javne rasprave. Zakon prepisuje između ostalog važeći pasoš i važeća lična karta bez specificiranja porekla dokumenta. Podigla se zabrinutost posebno među manjinskim zajednicama o korišćenju važećih dokumenata izvan Kosova. U kosovskom kontekstu posebno je važno da glasači, pre izbornog dana, imaju jasne i razumljive informacije u vezi prihvatljivih identifikacionih dokumenata.

Glasanje izvan zemlje za lokalne izbore nije uobičajena praksa. Zbog mnogih tehničkih problema i logističkih izazova ova procedura je iscrpela energiju iz izborne administracije. Najbolje prakse pokazuju da su lokalni izbori fokusirani na lokalna pitanja i da su od velikog interesa za građane koje žive u zemlji.

Administracija izbora

Lokalni opštinski i izbori za gradonačelnika su prvi izbori za koje je Centralna izborna komisija (CIK) je u potpunosti odgovorna za pripremu i vođenje izbora. CIK je podržan od strane Sekretarijata (CIKS) i 36 opštinskih izbornih komisija (OIK) primenjuje CIK odluke i odgovorni su za administrativnu i logističku organizaciju koja je potrebna za izbore. CIK je sastavljen od 11 članova sa predsedavajućim koji je imenovan od strane predsednika Kosova i sudija Vrhovnog suda.

CIK je generalno pokazao visok nivo angažovanosti u pripremi izbora. Regrutacija i trening administracije izbora i osoblja izbornih stanica. Regrutacija i obuka izborna administracije i osoblja izbornih stanica u nesrpskim oblastima kao i nabavka materijala obavljena je na odgovarajući način. Distribucija osetljivog i neosetljivog izbornog materijala u opštinama je dobro urađena.

Mada je bilo očigledno da CIK još uvek zavisi od spoljašnje pomoći. Nekoliko važnih aktivnosti bile su organizovane od strane IFES kao što je centar za brojanje i rezultate, postavljanje mobilnih stanica za glasanje u tri severne opštine gde su Kosovski Srbi kao i informativne kampanje. Takođe, OEBS je bio veoma vidljiv pri pružanju tehničkih saveta na centralnom i lokalnom nivou.

Kroz ceo izborni proces Cik je sarađivao sa različitim akterima u vidu njihove uloge kao administraora izbora i održavao stalne i otvorene kanale komunikacije. Međutim niska vidljivost kampanje za obrazovanje birača koju je vodio CIK ostaje činjenica.

Još jedna zabrinutost koja treba da se podigne je da glasači posebno u oblastima sa manjinskom populacijom nisu bili informisani na vreme ili na odgovarajući način gde treba da glasaju, ili kakva se alternativna rešenja našla. Alternativni birački centri nisu osnovani na

vreme pto je dovelo do nedostatka vremena da se birači obaveste o promenama lokacija biračkih centara.

Na dan izbora Cik je održao serije press konferencija kako bi informisao javnost o progresu izbora.

Imenovanje OIK članova, osoblje biračkih centara i odabir lokacija za glasanje u zajednicama Kosovskih Srba je bilo veoma problematično. Iako već imenovani osoblje je dalo ostavke i javne zgrade se nisu mogle koristiti kao glasačke jedinice. U severnim opštinama Zvečan i Zubin Potok samo je jedna mobilna stanica za glasanje bila otvorena. Zbog bezbednosnih razloga nijedna stanica za glasanje nije bila otvorena u opštini Laposavić.

BIRAČKI SPISAK

Ukupan broj registrovanih glasača za izbore u 2009 godini je 1.563.741. Iako je CIK uradio veoma veliki deo posla u čišćenju biračkog spiska još uvek su ostali problemi. Veoma kompleksna i duga zakonska procedura za dodavanje ili brisanje podataka iz biračkog spiska i dalje stoji kao izazov.

Birački spisak na Kosovu je bio veoma mnogo predmet rasprave kao takav a uz to i kritiziran da sadrži imena ljudi koji su pokojni ili imena osoba koje su zbog nekog razloga greškom uključeni. Ne postoji aktivno registrovanje glasača, nego je birački spisak u stvari izvod iz Kosovskog civilnog registra koji je deo strukture civilne administracije u svakoj opštini.

Kampanja

Predizborna kampanje je bila obeležena dinamičnim i aktivnim događajima kandidata i političkih stranaka: od velikih okupljanja u velikim urbanim oblastima do manje formalnih okupljanja i diskusija sa ljudima na ulici, restoranima i drugim mestima gde se građani okupljaju.

Zvanična kampanja je počela 15 oktobra. Okruženje tokom kampanje je bilo uglavnom mirno, uprkos nekim nasilnim incidentima. Političke vođe većinskih stranaka su putovali svugde, održavajući mitinge u celoj zemlji. Lokalne kancelarije za kampanju bile su osnovane u većini regiona. Kampanja je retko kad bila obeležena teškim rečima protiv rivala. Kako se kampanja približivala kraju kandidati su organizovali velike mitinge sa koncertima, koji su privukle mladu populaciju. Negativni aspekt je da se puno maloletnika aktivno angažovalo u kampanji kandidata i stranaka, kao aktivisti i promoteri određenih političkih opcija. Primećeno je da je kampanja bila vidljivija i skuplja i glavnom gradu i na nacionalnoj televiziji, mnogo više nego na lokalnom nivou i u aktivnostima od vrata do vrata.

Mnogi različiti akteri izrazili su zabrinutost i poštovanju ograničenja troškova tokom kampanje. Važno je da CIK prati ovo pitanje, posebno završnim izveštajima o finansiranju kampanja.

Postojali su različiti slučajevi polomljenih prozora na glavnim štabovima partija, posećene gume (Gnjilan) itd.

Premijer Tači je sa svojom kolonom kamenovan i na njega su bacana jaja prošle srede 11 novembra kada je napuštao grad na zapadu Kosova Dečane posle mitinga koji je organizovala njegova Demokratska partija Kosova, PDK. Osim ovih primera,

bilo je drugih nasilnih događaja za koje motiv nije bio jasan. Očekuje se da će adekvatne institucije reagovati efikasno u rešavanju ovih slučajeva.

Na osnovu veoma aktivne i vidljive kampanje zaključak je da su birači imali izbor i u pogledu sadržaja i informacija, i kandidati su pružili detaljne programe u nadi da će obezbediti mesta u lokalnoj upravi.

Mediji

Evropska mreža organizacija posmatrača izbora – ENEMO misija nije obavila potpuno monitorisanje medija. Svi komentari u ovom odeljku se baziraju na običnim observacijama i intervjuu sa medijskim akterima.

Medijski sektor na Kosovu se rapidno razvio posle kraja sukoba 1999 i danas ljudim imaju širok izbor televizija, radija i novina. Međutim, mnoge novine, iako su uticajne među urbanom elitom, imaju mali broj izdanja i TV je postala glavni izvor informacija za opštu javnost.

Ustav obezbeđuje slobodne i pluralističke medije ali u poslednjih meseci bilo je brojnih negativnih izveštaja o medijskoj situaciji koje su objavljivali nezavisni akteri. U junu 2009, izveštaj za štampu², tFreedom House pozvao je Vladu da reši i u potpunosti istraži pretnje protiv istraživačkog novinara Jete Džare. U tom izveštaju izveštava se o situaciji na Kosovu iz 14 oktobra³, u poglavlju koji je dodeljen za Slobodu izražavanja, Evropska unija kaže da "nezavisnost i nepristrasnost javnog servisa RTK nije u potpunosti osigurana". 16 oktobra, Reporteri bez granica⁴ tvrde da "sloboda medija na Kosovu je ozbiljno narušena". Kosovo na listi medijske slobode je palo na 75 mesto ove godine sa 58 mesta u 2008. Na kraju, 26 oktobra, Evropska unija emitera (EBU) je poslala javno pismo⁵ premijeru Tačiju gde kaže da je Ebu "ozbiljno zabrinuta o političkom i finansijskom pritisku nad vladom i RTK osobljem baš pred prve izbore na Kosovu od objavljivanja nezavisnosti".

Broj novinara koji su potvrdili probleme unutar ovog sektora su takođe pomenuli finansijski pritisak na privatne medije ponekad vode do uticaja na izveštavanje.

Većina medija je bila dominirana izbornom kampanjom i osim uobičajenih vesti i brojnih političkih oglašavanja, bilo je brojnih političkih debata posebno između gradonačelnika gde se kandidatima dala jednaka mogućnost da predstave njihove političke programe. Vreme za emitovanje različitih političkih entiteta u takvim debatama koje su striktno regulisani Zakonom o opštim izborima i do danas nije bilo žalbi na pridržavanje ovih odredbi.

Elektronski mediji su posmatrani od strane Nezavisne komisije za medije, IMC, telo koje je uspostavljeno Ustavom. U njegovom prvom dvonedeljnom izveštaju⁶ o medijima u kampanji zaključuje se da su emiteri uglavnom poštovali Zakon o izborima. Pokrivenost se smatra da je bila neutralna i balansirana između glavnih stranaka iako su stranke K. Albanaca dominirali pokrivenost "zbog mnogo više političkih kampanja" Glavni problem koji je primećen jesu slučajevi neidentifikovanja oglašavanja – kršenje člana 49 Zakona o opštim izborima.

² Freedom House press release 12 June 2009,

(<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=70&release=1007>)

³ Evropska komisija: Kosovo under UNSCR 1244/99 2009 Progress Report

⁴ Reporteri bez granica: Press Freedom index 2009 (<http://www.rsf.org/en-classement1003-2009.html>)

⁵ http://www.ebu.ch/en/union/news/2009/tcm_6-66520.php

⁶ MONITORING OF MEDIA BROADCASTERS DURING THE COVERAGE OF CAMPAIGN FOR LOCAL ELECTIONS 2009, (http://www.kpm-ks.org/images/stories/raporti_zgjedhjet_2009_eng.pdf)

Kada se radi o štampanim medijima ne postoji državni regulator već veliki broj novina se udružilo i osnovalo Kosovski press savez⁷, kako bi radio kao samostalno regulatorno telo za štampane medije. Savet se do sada nije bavio bilo kojim pitanjima u vezi izborne kampanje u novinama.

Gradjansko drustvo

Gradjansko drustvo igra znacajnu ulogu u izbornom procesu. Motivacija glasaca, i obrazovanje glasaca kao i nadgledanje izbora su segmenti u kojima gradjansko drustvo treba imati aktivno ucesce. U vezi toga, primeceno je da nije postajala vidno izgradjena motivaciona kampanja, ni od strane izborne administracije niti od strane civilnih drustvenih organizacija, koje bi mogle da uticu na glasace da uzmu vece ucesce u izbornom procesu, i odazovu se u vecem broju na glasackim mestima.

CEC je akreditovao ukupno 10 organizacija gradjanskog drustva u kojima je ukupno 2560 domacih posmatraca akreditovano za Lokalne izbore 2009. Medjutim, nije postajala vidna i izgradjena kampanja "Izdaji i glasaj" od strane ucesnika, u okviru gradjanskog drustva.

najtransparentnija domaca posmatracka grupa koja je akreditovala 2131 posmatraca bila je pod okriljem lokalne nevladine organizacije "Demokratija na delu". Pored E-dana (dan predvidjen za odrzavanje izbora), "Demokratija na delu" je pratila process on najranijih faza i obavestavala je javno mnjenje o svojim zakljucima, na nedeljnom nivou. "Demokratija na delu" je odrzala seriju konferencija za stampu, povodom izbora, kao i nakon zavrsetka izbora.

Nevladina organizacija "KIPRED" je obavila media monitoring stampanih i prenosnih medija u vezi njihove kampanje. "KIPRED" je obavestavao javnost o svojim zakljucima veoma frekventno.

Postoje vidni napori da se spekulise u vezi izbora i to od strane lokalnih grupa, kao sto je "Vetevendosje" (Samoopredeljenje), koja je apelovala da se izbori bojkotuju.

Ucesce zena

I uprkos pravnog okvira koji promovise jednakost medju polovima kao " fundamentalnu vrednost demokratskog razvoja drustva" ¹, ucesce i prisustvo zena u politickim i drzavnim institucijama na Kosovu su veoma ograniceni.

Zakon o lokalnim izborima poziva "najmanje 30% potvrđenih kandidata drugog pola" (clan 7.2) na listama za kandidaturu u okviru skupstina opstina, gde dodela pozicija nakon izbora mora pratiti isu stopu od minimum 30%, cak i ako glasovi na otvorenim listama kandidata daju razlicite rezultate. Ova odredba je postovana u toku candidature/potvrđivanja politickih entiteta. U toku kampanje javljali su se slucajevi ciljanih debata i politickih sastanaka na kojima se narocito razmatralo o zenama u drustvu.

Medjutim, uprkos svim naporima, ucesce zena u mnogim etapama procesa bilo je na veoma niskom nivou. Od ukupno 205 kandidata koji su se kandidovali za pozicije gradonacelnika (predsednika opstine), svega 11 bile su zene. Odsustvo zena je veoma vidno u u izbornim vlastima. Medjutim predsedavajući član Centralne Izborne Komisije bila je zena, a ostalih

---

⁷ <http://www.presscouncil-ks.org/>

deset članova bili su muškarci. U opštinskim izbornim komisijama samo su dva člana od ukupno 33 funkcionalnih MEC izvršnih oficira bile žene, što čini učešće od 9% žena. Takođe, u odborima glasačkih stanica žene su bile manjina. Na 563 glasačkih mesta, koje su posetili posmatraci, samo 14% su bile žene.

Zajednice

U skladu sa zabrinutostima opisanih u Ahtisarijevom planu, ustav Republike Kosovo ima posebno poglavlje o pravima i zajednica i njihovih pripadnika. Uprkos odredbama za Skupštinu Kosova, ne postoje odredbe za rezervisana mesta u skupštinama opština za manjinske zajednice.

Međutim postoje druge odredbe koje imaju za cilj garantovanje interesa manjinskih zajednica. Sve opštine imaju Odbor za zajednice sa minimum jednim predstavnikom iz svake zajednice koje žive u opštini. Dalje, u opštinama gde bar deset procenta stanovnika pripada manjinskim zajednicama u tim opštinama će se postaviti Zamenik predsednika skupštine opštine za zajednice (kandidat iz manjinske zajednice koji je dobio najviše glasova na otvorenoj listi kandidata za skupštinske izbore), i zamenik gradonačelnika za zajednice kojeg bira skupština opštine.

Izborne vlasti na različitim nivoima trebaju da održavaju različite zajednice u skupštini Kosova i ukoliko je potrebno, Opštinske izborne komisije mogu da povećaju njihov broj članova kako bi dali pristup predstavnicima manjinskim zajednicama. Primer ovoga je da OIK Priština ima samo jednog člana iz zajednice Aškalija.

Od 74 tela certifikovanih u ovim izborima, 40 predstavljaju različite manjinske zajednice na Kosovu sledećim redom;

- Kosovski Srbi 22
- Kosovski Bošnjaci 7
- Kosovski Turci 4
- Kosovske Aškalije 2
- Kosovski Crnogorci 2
- Kosovski Egipćani 1
- Kosovski Goranci 1
- Kosovski Romi 1

Različite zajednice imali su pristup različitim medijima kako bi podigli njihova pitanja i često na njihovom jeziku. Većina ovih medija su lokalne TV ili radio stanice a u nekim slučajevima lokalni štampani mediji, ali je javni emitter RTK takođe emitovao oko 30% vest i informativnih programa na manjinskim jezicima.

Većina ovih manjinskih stranaka izrazile su zadovoljstvo sa izbornim procesom iako su patili od nedostatka finansiranja za bilo kakvu sadržajnu kampanju. Glavni fokus u kampanji je bio na učestvovanju Srba u izbornom procesu. Kao što je ranije primećeno, 22 različita tela Kosovskih Srba bila su registrovana za izbore ali istovremeno pozivi na bojkot bili su jaki sa mnogo strana uključujući Srpsku pravoslavnu crkvu, Skupštinu zajednica opština samostalne pokrajine Kosovo i, Srpski nacionalni savet. Od Vlade in Beogradu zvanični komentar je da "nije bilo uslova za Srbe da glasaju" i iako je bilo na samim ljudima da odluče da li će glasati, bilo je jasno da podrška za institucije Kosova bi značila prekid podrške od srpskih takozvanih paralelnih struktura.

Dan lokalnih izbora

Tokom Lokalnih izbora, 106 posmatrača je bilo raspoređeno da prate proces otvaranja, glasanja i brojanja glasova. Posmatrači su posetili 563 glasačkih mesta u više od 500 Glasačkih centara od ukupno 746 Glasačkih centara a uz to su pratili brojanje kao i sam transfer rezultata do svih 36 OIK-a. ENEMO posmatrači su kompletirali negde oko 700 formulara za posmatranje izbora.

Proces glasanja je procenjen pozitivno u 93 procenata posećenih glasačkih mesta a generalno gledajući proces glasanja je bio zasnovan na poštovanju procedura; ipak, neke proceduralne greške su primećene. U 4 procenta posećenih glasačkih mesta, članovi komisije glasačkog mesta nisu uvek propisno proveravali nevidljivo mastilo i u nekih 2 procenta lične karte glasača nisu uvek kontrolisane što je moglo da dovede do duplog ili glasanja na nekoliko mesta.

Tajnost glasa nije uvek bila postovana. Naročito, slučajevi grupnog ili porodičnog glasanja su primećeni u 34 procenata od posećenih mesta, glasanje u zamenu za nekog u 7 procenata kao i pokušaji da se utiče na glasače u nekih 4 procenta. Neovlašćena lica su bila prisutna u 7 procenta posećenih glasačkih mesta, a u 3 procenta glasačkih mesta osobe bez autorizacije su upravljali radom komisije.

ENEMO posmatrači su izvestili o nekim problemima u vezi sa nedostatkom jasnih instrukcija o tome koje su lične karte validne i u nekih 26 slučajeva posmatrači su procenili da su glasači odbijeni da glasaju zbog neopravdanih razloga. U regionima gde su alternativne lokacije upotrebljene umesto standardnih glasačkih mesta u 18 slučajeva glasači nisu propisno obavешteni o novoj lokaciji.

Posmatrači ili predstavnici stranaka su bili prisutni u 92 procenta glasačkih mesta posećenih od strane ENEMO posmatrača. Lokalni posmatrači su bili prisutni u 87 procenta posećenih glasačkih mesta, najčešće su bili prisutni posmatrači iz Demokracija u Akciji (82 procenta od svih glasačkih mesta).

Generalno gledajući, brojanje je ocenjeno kao pozitivno u većini glasačkih mesta koja su posećena. ENEMO posmatrači su ocenili da su komisije glasačkih mesta uradili najbolje što su mogli prateći procedure i minimizirajući rizik od formalnih problema kada su dostavljali material OIK-u.

Izolovani slučajevi ne poštovanja procedura su primećeni u dva slučaja pa je proces bio otežan za potpuno praćenje u glasačkim mestima koja nisu bila odgovarajuće uređena. Prisustvo neovlašćenih lica je bilo raportirano u brojnim slučajevima dok je u dva glasačka mesta neovlašćeno lice rukovodilo radom KIM-a.

Dok je samo 3 % glasova za gradonačelnike u glasačkim mestima proglašeno nevažećim, veliki broj od 11 procenta je bilo proglašeno nevažećim u izboru za članove Skupštine Opštine što može da predstavlja odraz na upotrebu novih izbornih procedura za glasanje i procenjen nedostatak edukacije glasača o načinu glasanja.

U 10 slučajeva predsedavajući glasačkog mesta nije objavio privremene rezultate niti je kopija protokola sa rezultatima postavljena na ulazu u glasačko mesto, kao što se zahteva po zakonu.

Lokalni posmatrači su bili prisutni u većini glasačkih mesta posećenih od strane ENEMO posmatrača tokom brojanja, dok su predstavnici i posmatrači stranaka bili prisutni u svim osim u jednom. U dva slučajeva žalbe su podnešene i zapisane u knjizi glasačkog mesta dok je jedna formalna žalba podnesena samom KIŽM-u.

Žalbe i molbe

Komisija za Izborne Žalbe i Molbe (KIŽM) predstavlja nezavisno permanentno telo, sa mandatom da odlučuje o žalbama i molbama u vezi sa procesom izbora.

KIŽM je sastavljen od 5 sudija koji su imenovani od strane Predsednika Vrhovnog suda.

Zakon o Opštim izborima tvrdi da imenovani članovi KIŽM treba da daju prioritet svim pitanjima koja su u njihovom mandatu i to u periodu od 60 dana pre početka izbora pa sve do overe rezultata i sve Kosovske institucije trebaju pružiti potrebnu pomoć KIŽM tokom tog perioda.

KIŽM je veoma bitna institucija za održavanje i zaštitu integriteta, kredibiliteta i transparentnosti čitavog izbornog procesa. Zbog toga je u interesu svih, iako su sudije imenovane još u 2008 godini, Kosovske vlasti još uvek nisu bile u stanju da odrede fond za propisno funkcionisanje KIŽM-a u dogledno vreme. Tek posle intervencije i podrške od strane međunarodnih organizacija KIŽM je postao operativan tek poslednjih nedelja pred same Izbore.

Isto tako je zabrinjavajuće da nijedan od slučajeva krivičnih dela još od Izbora u 2007 a koje je KIŽM prosledio odgovarajućim sudovima nije procesuiran.

ENEMO će nastaviti da prati rad KIŽM-a u okviru procesa žalbi i molbi u periodu koji je pred nama.

Ovaj dokument je u originalu pisan na engleskom jeziku i ovo je prevod na srpski jezik.